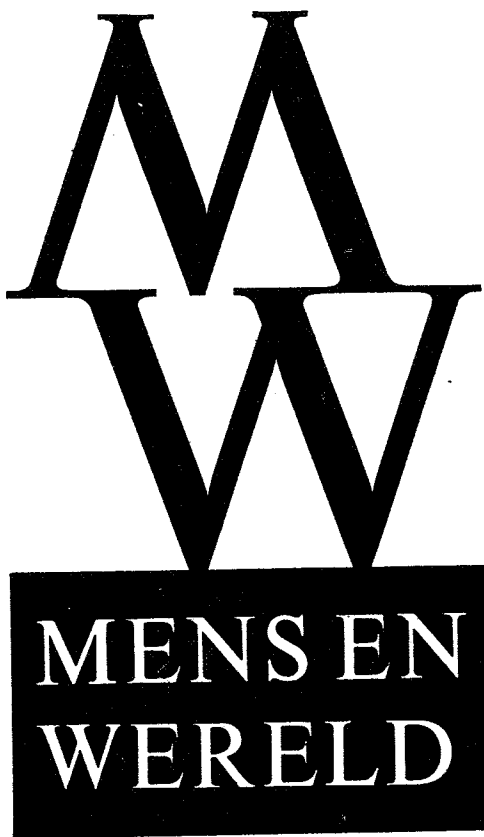

**Uitgave van het
Humanistisch Verbond**

Versijnt om de veertien dagen

**25ste jaargang nummer 10
23 mei 1970**

Redacteur: Casper Vogel
Redactieraad:
Mevr. P. Hienekamp, mej. E. van der Reijden,
R. de la Rie, H. J. Roethof, H. Wiedeman

Redactiesecretaris: F. C. van Soesbergen
Paulus Buyslaan 23 Amersfoort
Telefoon 03490-16474

Administratie, abonnementen en advertenties:
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641
giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijzen per jaar:
voor Nederland, andere E.E.G.-landen, Suriname
en de Antillen f 11,-
overige landen f 13,50
losse nummers f 0,50

In dit nummer o.a.:

Verontrustend staaltje liberaal denken 3
Het moeizame gevecht tegen de stille dood 4
Steekproeven uit het toneelrepertoire 5
Nederlands onderwijs moet kiezen 6

Mens en Wereld - No. 10 - 23 mei 1970

een ondoordachte brief uit ermelo

Rond de 150 dienstplichtige militairen in Ermelo hebben de minister van defensie laten weten 'dat zij zich niet zonder meer ter beschikking zullen stellen voor een militaire aktie, waartoe buiten hen om is besloten'. In zo'n geval willen ze niet van lafheid en eventueel desertie beschuldigd worden en daarom schrijven ze de minister nu maar vast dat hij 'door het geven van een dienstbevel niet bij voorbaat van hun medewerking en loyaliteit verzekerd kan zijn'. Reden: voor het overgrote deel zijn ze onder de wapenen gekomen, terwijl zij de stemgerechtigde leeftijd nog niet bereikt hadden; konden dus nageenog geen invloed uitoefenen op de samenstelling van het parlement, dat beslissingen van de minister moet goedkeuren, en daarom konden zij zich bij een dergelijke op 'democratische' wijze genomen beslissing niet mede-verantwoordelijk voelen voor de daaruit voortvloeiende konsekwenties.

Dit ongeveer was de inhoud van het persbericht dat op de regionale discussiedag in Amsterdam ineens zo'n opschudding teweeg bracht. Een voorstel om staande de vergadering een adhesie-betuijing te verzenden bracht zo'n heftig-emotionele diskussie proen kontra op gang, dat verbonds-voorzitter mr Rood 'ingreep' en via een taktische manoeuvre, onder vrij algemene instemming overigens, het onderwerp naar de agenda van het hoofdbestuur dirigeerde.

Wat is er daar nu van terechtgekomen? De gedachtewisseling openend zei de heer Spigt het aan één kant zo jammer te vinden dat er in Amsterdam niet over doorgepraat was, want dan zou al gauw gebleken zijn hoe een overhaaste standpuntbepaling al snel op drijfzand blijkt te zijn gebouwd. Het zou een welkome gelegenheid zijn geweest om te demonstreren dat men door eerst de feiten grondig te kennen en vervolgens zorgvuldig de motieven af te wegen, niet zo makkelijk tot een uitspraak komt als in Amsterdam zo voor de hand leek te liggen.

Mr. Knap achtte de koppeling geen stemrecht - dan ook geen gehoorzaamheid zonder meer, en bloc, volstrekt fout. De politie bekeurt een minderjarige ook wegens een overtreding, stemrecht of niet.

Andere geluiden in de diskussie: zouden de soldaten met stemrecht wel invloed hebben

gehad op een ministeriële beslissing? Het gehoorzamen-onder-voorbehoud is in strijd met de krijgstuicht, en wie dáár tegen is, moet als uiterste konsekwentie dienst weigeren. De Ermelose brief kwam nu neer op 'wel met het schoolreisje mee willen, maar alléén als het mooi weer is'. Medeverantwoordelijkheid dragen voor de uitvoering van een dienstbevel is trouwens niets nieuws, aldus mr Warburg. Iedere militair mag, móét zelfs zich afvragen of een gegeven opdracht niet in strijd is met de beginselen van het oorlogsrecht en met zijn eigen geweten. Dit immers heeft het 'Befehl ist Befehl' in de Nederlandse krijgsmacht theoretisch uitgebannen.

Dat de aktie van deze militairen op zich dus weinig begrip ondervond deed niets af van de weerzin tegen de manier waarop de legerautoriteiten hadden gereageerd: dagenlange verhoren door marechaussee en contra-inlichtingendienst en uitstel van de datum waarop de soldaten zouden afzwaaien.

Het hoofdbestuur noemde de brief 'ondoordacht', maar had sympathie voor de wensen die eraan ten grondslag liggen: verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd (gedacht werd ook aan vervroegd kiesrecht voor dienstplichtigen, zolang de grens nog niet op 18 jaar ligt) en demokratisering van de Nederlandse krijgsmacht. Met nadruk werd verklaard dat het Humanistisch Verbond al geruime tijd voor beide pleit, en zulke eisen dus gerechtvaardigd vindt.

De essentie van de afkeuring van het hoofdbestuur lag dus in de gezamenlijke aktie voor een zaak waaruit men principieel alleen persoonlijk konsekwenties moet trekken: dienstweigering op politieke gronden. Zoiets is geen onderwerp voor onderhandelen, maar een daad die iedere dienstplichtige op elk moment kan stellen.

Bij vele hoofdbestuurders leeft de wens om ook politieke dienstweigering te erkennen, omdat ze in feite ook uit gewetensbezwaren voortkomen. Geestelijk raadsman Uitenboogaard heeft dit standpunt verdedigd op de jongste hearing van de Vaste Commissie uit de Tweede Kamer voor Defensie. Hij bepleitte toen namens het Humanistisch Verbond verruiming van de gronden waarop een dienstplichtige als gewetensbezwaarde kan worden erkend.

(cv)

KRITISCH ALLERLEI

1984

Terecht zijn er van verschillende kanten protesten gekomen tegen het gebruik van een tv-camera door de Amsterdamse politie, waarmee het publiek op de Dam beter in de gaten gehouden kon worden op de achter ons liggende feestdagen. Zulke praktijken doen onmiddellijk denken aan de verlamdende sfeer in George Orwell's roman '1984', waarin iedere vorm van privacy wijkt voor het nietsontziende oog van de 'Grote Broer'.

De politie heeft al verklaard tevreden te zijn over het gebruik van de camera. Men had een beter overzicht en kon de acties van de mantschappen ter plaatse beter begeleiden. Het doel heiligt ook dit immorele middel. Want een tv-camera geeft als Grote Broer niet alleen een beter overzicht, het geeft ons tevens een aardig inzicht hoe de politie, 'onze beste kamerad', er niet voor terugdeinst zich als voyeur op te stellen.

Een incident? Op 4 mei stond er in de grote landelijke dagbladen een grote advertentie van NIRA Nederland NV, met als blikvanger de regel: 'Zijn uw zusters het aanzien waard?' waarop de aanbeveling volgde: 'Bescherm dan de ingang van uw zusterhuis tegen het rondhangen van ongewenste personen. En doe dat met een gesloten tv-systeem' (men lette vooral op verraderlijke woorden als bescherm, rondhangen en ongewenst). Verbaast dit nog? Werp dan een blik op de kalender. 1984 is nog maar veertien jaar weg.

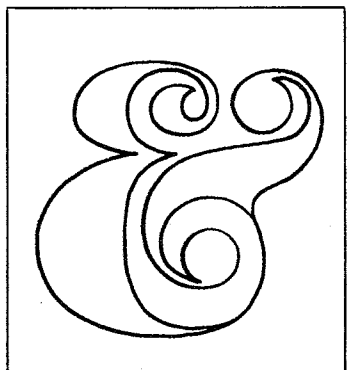
Kletsbeeld

Het programmablad vermeldt: '21.05. Eén op de vijf (NCRV)'. Dat zal dus niet over homo's gaan, want die lopen 1 op 20. 1 op de 5 is, zo meldt ons de toelichting, een klankbeeld over de onkerkelijkheid. En dat is luisteren geblazen, want je wilt als onkerkelijke tenslotte weten of de NCRV de vloer met je aanveegt, ofwel een lans voor je breekt. Het resultaat, beste luistervinken, is om onkerkelijk van te worden.

Tegen het eind van het 'klankbeeld' klinkt de ouderwets gezellige radiostem van Goos Kamp-huis: 'Wij hebben nu in de afgelopen tweeëntwintig minuten op verzoek van de Hervormde Bond voor Inwendige Zending het één en ander laten horen van de activiteiten van deze organisatie; we stellen dominee Wiegeraat, de predikant-directeur, nu graag in de gelegenheid iets te vertellen over de Aktie '70 waarom alles is begonnen.'

De dominee vertelt vervolgens dat er nieuwe leden nodig zijn en veel geld, om, vooral in de stadsgemeenten, een speciale 'evangelisatorische kracht' aan te stellen. 'Het zou fijn zijn als vele rechtzinnig hervormden zich zouden opgeven als lid'.

Het zou ook fijn zijn als de NCRV in het vervolg precies aankondigt wat ze uit wil zenden, dus man en paard noemt. Dat voorkomt dat geïnteresseerden (en belanghebbenden) vol verwachting beginnen te luisteren naar een klankbeeld over de onkerkelijkheid en dan al snel blijken hun tijd te verdoen met een kletsbeeld over het (terug)winnen van ziel-tjes.

Gezagsgetrouw

In hervormd Nederland is met Pinksteren meer gedaan dan louter het herdenken van de uitstorting der Heilige Geest. In de akademie De Horst in Driebergen (Kerk en Wereld) vond de Algemene Kerk Vergadering plaats, een democratisch hoogstandje, dat aan het einde stond van een jarenlang debat om meer inspraak in de kerk, en - naar vele jongeren hoopten - aan het begin van een werkelijke democratisering van de geloofsgemeenschap.

Wie deze illusie koesterde had al lang bij kennis kunnen komen als hij/zij hetzelfde had gedaan als wij: aan ds. Nijssen, de voorzitter van de begeleidingscommissie van deze a.k.v., vragen of er van werkelijke democratisering binnen de N.H. kerk wel sprake kan zijn.

Ds. Nijssen: 'In eerste instantie zeg ik nee. Als je de kerk wil definiëren in dit soort begrippen, moet je zeggen: het is een christokratische broederschap. Het laatste gezag berust bij Christus. Want het spreekt niet vanzelf dat een democratische meerderheid, zelfs al was het er een van 99 procent, per se het best de bedoelingen van Christus vertolkt.' 'Maar als je je afvraagt in welke structuur de christokratie de beste kansen heeft, is dat duidelijk de

demokratische. De gemeente, de broederschap is een wezenlijk gegeven van het christelijk geloof en van daaruit spreekt het voor zich dat alle kerkleden medezeggenschap toekomt'.

Een prachtig staaltje van schijn-democratie en repressieve tolerantie. Ds. Nijssen: 'Inderdaad zouden de kerkelijke organen formeel de konklusies van de algemene kerkvergadering naast zich neer kunnen leggen. Maar als men massaal tot overeenstemming komt valt het moeilijk zo'n mening te negeren'.

Een dominee die klare wijn schenkt. De Generale Synode, overigens moeizaam overreed tot deze democratische schijnbeweging, heeft het trouwens ook duidelijk gezegd: de a.k.v. heeft géén beslissingsbevoegdheid. Waarmee de Synode haar eigen beslissingsbevoegdheid nog eens nadrukkelijk bevestigde.

Als Christus wederkomt zal hij in Nederland in elk geval een gezagsgetrouw voorlopig bewind aantreffen.

Overgevoelig

Het presidium en het curatorium van de Universiteit van Amsterdam hebben de plannen van de ASVA om een Midden-Oosten congres te organiseren doorkruist. De studenten hadden een aantal vooraanstaande buitenlandse gasten uitgenodigd, van wie bekend is dat zij kritisch tegenover de politiek van de staat Israël staan. Bertus Hendriks, een der organisatoren, verklaarde daarover: 'We willen het taboe op informatie, dat in Nederland heerst, doorbreken en mensen aan bod laten komen die fundamentele kritiek hebben op de zionistische beginselen'.

Het is opvallend hoe duidelijk presidium en curatorium met hun beslissing het door Hendriks signaleerde taboe onderstrepen. Als belangrijkste argumenten worden gehanteerd 'dat de gezichtspunten van Israël niet of uiterst onvolledig op dit congres tot uiting zullen komen' en 'dat bespreking van dit onderwerp niet thuis hoort in de Universiteit van Amsterdam'.

Dat laatste is gewoon in strijd met de werkelijkheid. Drs. Biegel doceert bijvoorbeeld voor eerstejaars politicologiestudenten geschiedenis van het Midden-Oosten, en daarbij stapt hij terecht allerminst over het Arabisch-Israëlsche konflikt heen.

Het andere argument, dat de sprekers éézijdig zijn, en dat daardoor een essentieel vereiste voor wetenschappelijke behandeling ontbreekt is aanvechtbaar, en duidelijk ingegeven door de angst om de universiteit het stempel van anti-Israëlsch mee te geven. Er is alles voor te zeggen om in een land waar elk kritisch geluid ten aanzien van Israël als anti-semitisme wordt geduid, critici nu eens vrijuit te laten spreken. Een gehoor van studenten is waarachtig zelf kritisch genoeg om niet alles voor zoete koek aan te nemen, laat staan zich voor indoktrinatie te lenen. Het pro-Israëlsche forum waarmee de buitenlandse gasten op de laatste kongresdag gekonfronteerd zouden worden kon ze daar trouwens ook wel van af houden.

De beslissing om het congres uit de universiteitruimte te weren is weer eens een demonstratie van die typisch Nederlandse overgevoeligheid die de Israëlsche zaak alleen maar schade kan doen.

dit zal geschieden...

Dit zal geschieden, dit zal geschieden,
dit is niet te vermijden:
boven de stad zullen vogels zingen,
orkesten zullen spelen,
de hemel zal helderder worden,
het gedonder der kanonnen zal verstommen,
en het grensleger
zal zingend huiswaarts gaan.
Dit zal geschieden, dit zal geschieden -
ik geloof het: het staal zal gesmolten worden...
Vergeet niet u voor te bereiden
op deze onvermijdelijke dag!

BOELAT OKOEDZJAWA

(Uit het Russisch vertaald door P. Krug)

Boelat Okoedzjawa werd in 1924 geboren uit Georgisch-Armeense ouders. Hij is de populairste Russische chansonnier, die zijn gedichten voor stampvolle zalen voordraagt, zichzelf begeleidend op de gitaar.

verontrustend staaltje liberaal denken

Dr. P. D. van Roijen heeft het niet bij woorden gelaten. Op de regionale discussiedag in Assen trok hij nog van leer tegen het hoofdbestuur, omdat daar geen liberale leden in zouden zitten. In een verslag dat hij, van deze bijeenkomst naar het Nieuwsblad van het Noorden stuurde, maakte hij slechts *hiervan* melding en negeerde opzettelijk dus een lange reeks andere besproken onderwerpen. Het leverde een ingezonden brief op van de heer I. van de Willik, die verbaasd het Nieuwsblad meldde dat hij zichzelf als liberaal beschouwt en wel degelijk in het hoofdbestuur zit. Maar dit terzijde.

Enkele weken geleden stond er in het partijblad van de VVD een 'Oproep aan de liberale leden van het Humanistisch Verbond,' om te komen tot een oprichtingsvergadering (op 9 mei in Amersfoort) van een 'liberaal actiecomité binnen het verbond', teneinde het HV weer 'leefbaar voor liberale leden te maken, die in vele afdelingen achteruitgesteld worden'.

Voor Mens en Wereld was deze oproep te laat ingezonden, dus fluks de hoorn van de haak gepakt om a) van de heer Van Roijen te vernemen hoe de verontrusting waarvan in de oproep sprake was, is ontstaan en b) een uitnodiging te vragen voor de vergadering van 9 mei; dit alles om de leden van het HV en de lezers van M & W in het bijzonder niet in het ongewisse te laten over oorzaak en gevolgen van deze opmerkelijke stap.

Helaas moest ik evenwel onverrichterzake uit Amersfoort terugkeren, want over de wenselijkheid van mijn aanwezigheid moest eerst op democratische wijze gestemd worden. Hogelijk verbaasd wees ik de verzamelde 18 of 19 dames en heren erop dat juist een democratische gezindheid mij ertoe bewogen had iedere verontrusting zodra mogelijk binnen onze kringen bekendheid te geven, om daarover openlijk van mening te wisselen. Niemand is er immers bij

gebaat in het geniep ('ja maar dit is een besloten bijeenkomst!') samen te spannen. Bovendien was ikzelf nogal verontwaardigd dat de heer Van Roijen mij (na een botte weigering en vervolgens ruggespraak met zijn 'mede-initiatiefnemers') eerst telefonisch hartelijk verzekerde dat het onjuist zou zijn een vertegenwoordiger van de humanistische pers niet toe te laten ('het gaat er tenslotte om dat de liberale gedachte binnen het HV zijn kans krijgt'). Nu meende hij opeens dat mijn aanwezigheid afhing van de goedkeuring der vergadering. Dat had hij ook eerder kunnen bedenken.

Een der allerslimste 'verontrusten' pleitte vóór mijn aanwezigheid, nota bene zeggend dat ik dat voor mijn informatie wel verplicht was, alleen wilde hij na afloop gezamenlijk uitmaken wat er wel en wat er niet over gepubliceerd zou worden. Dat ik dat een 'handigheidje' vond maakte hem zeer boos, maar goed, daar kan ik ook niets aan doen. Het behoort nu eenmaal niet tot mijn taak om verontruste liberalen te laten bepalen wat er in Mens en Wereld komt te staan.

Het voorstel werd aangenomen en dus besloot ik op te stappen en buiten van de vrolijk schijnende zon te gaan genieten. Ik dacht dat het van een werkelijk liberale geest getuigde om onbehagen, kritiek, verontrusting e.d. vrij ter discussie te stellen op ieder niveau en langs elke mogelijke weg, van gemeenschapsbestuur tot landelijk congres van hoofdbestuur tot Verbondsraad. Maar daarin kan ik me vergissen. Misschien is het liberaler om kritiek op te potten; dat potje binnenskamers op een vuurtje te zetten, en een vertegenwoordiger van alle andere leden van het Humanistisch Verbond als pottenkijker te weren.

Ik houd van openheid. Deze verontruste liberale dames en heren niet. Over verontrustend gesproken. (cv)

hoofdbestuur over cambodja

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond spreekt zijn ernstige verontrusting uit over de uitbreiding van de oorlogshandelingen in Zuidoost Azië. Het ziet hierin een regelrechte doorkruising van de pogingen om door onderhandelingen en geleidelijke terugtrekking van de Amerikaanse troepen tot beëindiging van de strijd te komen.

De Nederlandse regering heeft begrip uitgesproken voor de houding van één der betrokken partijen in deze, de Verenigde Staten. Het hoofdbestuur betreurt deze uitspraak. Het meent, op grond van zijn bezorgdheid voor de bedreiging van menselijkheid en wereldvrede, dat geen enkele strijdende partij gesteund mag worden in activiteiten, die steeds verder afvoeren van het enige aanvaardbare doel: vrede te brengen in Zuidoost Azië.

Het dringt er bij de Nederlandse regering op aan, haar verklaring te herroepen.

De vorige keer vertelde ik, dat op een Multatuli-herdenkingsavond voor de T.V. de presentator, Hans Keller, staande voor het Multatuli-monument op Westerveld, ons op de hoogte stelde van het feit, dat de urn van Multatuli, die zich in dat monument bevindt, niet de as van de schrijver bevat maar sigaren-as. Een al te ijverige werkster had destijds 'de rommel' uit de vaas gegooid en er bloemen ingezet. De conservator heeft toen de urn weer gevuld met sigaren-as en zo is de werkelijke as van Multatuli voor altijd verloren.

Mijn man, die 't weten kan, verzekerde me, dat dit volslagen nonsens is, omdat een as-bus altijd dichtgesoldeerd is. We hebben ons afgevraagd, hoe zo'n zot verhaal in de wereld komt en de reconstructie was niet zo heel moeilijk, al kan ik voor de juistheid van alle details niet instaan. In grote trekken is dit toch wel de grond voor het T.V.-bericht.

In een van de bovenzalen van de Amsterdamse U.B. bevond zich het Multatuli-museum. Multatuli moest die zaal delen met Vondel en Frederik van Eeden. In het Multatuli-gedeelte stonden onder andere zijn boeken, zijn bureau, zijn globe, het pen-en-inkstel, dat hij gebruikte, de beide sierurnen met de as-bussen erin van hemzelf en zijn tweede vrouw Mimi en de sofa, waarop hij gestorven is.

Nu wil de overlevering — nogmaals, ik weet niet of het echt waar is — dat de beambten van de U.B. tussen de middag wel eens hun boterham gingen opeten in die bovenzaal en dan bij tijd en wijle een tukje deden op de sterfsofa van Multatuli, wat ik een grill idee vind.

Omdat er op die zaal bijna nooit iemand kwam, was het de plaats bij uitstek om er, tegen het rookverbod in, een clandestien sigaretje te gaan roken. Een rookverbod impliceert afwezigheid van asbakken en daarom tilden ze — ook alweer volgens de overlevering — het deksel van de sierurn op en tipten de as in de vaas. De werkelijke as-bus stond op de bodem van de sierurn. 'k Heb het gezien, een gewone dichtgesoldeerde gladde bus, niets aan. Met die bus gebeurde niets, behalve dat daar de as en de peukjes op neerdaalden. Hier is dus het spoor van de sigaren(sigaretten)-as in de urn.

Misschien heeft de conservator in 1937 tijdens een verbouwing inderdaad, zoals Hans Keller vertelde, de urnen mee naar huis genomen, dat kan. Misschien heeft zijn werkster er tijdens zijn afwezigheid inderdaad eens in gekeken en er de as en de peukjes uitgegooid. Dat kan ook. Misschien heeft ze er werkelijk een welkomsboekje bloemen ingezet, maar dan moet ze toch eerst de as-bus uit de vaas gehaald hebben, anders konden er geen bloemen in.

Ik zei het de vorige keer al, bijna alle Multatuli-manifestaties doorkruist het lot met de wonderbaarlijkste voorvallen, dat hebben we menigmaal aan den lijve ondervonden. Altijd gebeurt er wel iets geks en het meest ongeloofwaardige is mogelijk als het op Multatuli betrekking heeft maar dat een werkster, in toelozende opruimingsdrang dichtgesoldeerde bussen openpeutert, is zelfs bij Multatuli niet denkbaar.

Maar 't mooiste verzinsel vind ik die conservator, die ontdekt, dat de as weg is en dan als een wilde sigaren gaat roken, met zijn vrienden nog wel, om de urn weer te vullen. Ik weet niet, hoeveel as er van een mens overblijft maar daar zal menige Willem II of Schimmelpenninck voor de lucht zijn ingegaan.

Multatuli zou er wel van ophoren, denk ik, dat hij vervangen was door de overblijfselen van Willem II en Schimmelpenninck. 'Est modus in rebus,' zou hij misschien zeggen, als iemand 't hem vertelde. Hij heeft gelijk. Er zijn grenzen, zelfs in 't verzinnen van mooie T.V.-verhalen.

het moeizame gevecht tegen de stille dood

'Als bacteriologische en chemische wapens ooit op grote schaal zouden worden gebruikt in een oorlog, zou niemand kunnen voorspellen hoe verstrekkend de gevolgen zouden zijn en hoe zij zouden inwerken op maatschappelijke structuren en de ruimte waarin wij leven. Dit betreft zowel de aanvallers als het aangevallen land, onverschillig welke beschermende maatregelen hij zou hebben getroffen parallel aan zijn ontwikkeling van een offensieve capaciteit.'

Dit stellen vijftien wetenschapsmensen – onder wie de Nederlander dr. Bartlema, RVO/TNO – in een voor secretaris-generaal Oe Thant opgesteld rapport over 'Chemische en bacteriologische (biologische) wapens en de gevolgen van hun eventueel gebruik'. Zij hopen dat hun studie ertoe zal bijdragen dat het publiek zich bewust wordt van de grote gevaren van de B- en C-wapens en garanties krijgt, 'dat regeringen werken aan de snelst mogelijke uitroeiing' van deze strijdmiddelen. Daarom is het belangrijk dat het rapport op de grootst mogelijke schaal wordt verspreid, ook via de Nederlandse vertaling die met enkele maanden in druk verschijnt.

Met zijn definities, aanbevelingen en gedetailleerde informatie is het een dankbaar werkstuk op de ontwapeningsconferentie in Genève, waar effectieve maatregelen tegen de B- en C-wapens het belangrijkste onderwerp van gesprek zijn... 45 jaar na de Conventie van Genève betreffende deze middelen; een conventie die achterhaald is door nieuwe vindingen en politieke manipulaties.

Aan dat overleg neemt ook Nederland deel. De delegatie, onder leiding van mr. Eschauzier, heeft zich uitgesproken voor een verbod op biologische en chemische middelen. Wat die laatste betreft worden ontbladeringsmiddelen inbegrepen, maar traangassen slechts ten dele. Want: 'Het is niet zozeer het gebruik van deze wapens, dat wordt gekritiseerd, als wel het misbruik... In elk geval moet een verbod ruimte laten voor de aanmaak van adequate hoeveelheden voor het onderdrukken van rellen.' De grenzen tussen 'civiel' en militair gebruik zijn echter niet zó gemakkelijk te trekken, net zo

min als dergelijke chemische wapens uitgesproken niet-dodelijk zijn. Dat hangt in belangrijke mate van de concentratie van het gas en de lichamelijke toestand van het slachtoffer af. Negen socialistische landen, met de Sovjet-Unie aan kop, hebben een ontwerpresolutie ingediend waarin alle B- en C-wapens zonder onderscheid worden verboden. Zoals de zaken nu staan maakt een Brits voorstel meer kans, omdat dit wel ruimte laat voor de middelen zoals nu bijvoorbeeld ook in Vietnam worden ingezet – bedoeld om de weerstand van de vijand te verlammen (bij voorkeur in zijn tunnelstelsels) maar in verschillende gevallen met dodelijke of levensgevaarlijke afloop.

'Der Spiegel' noemde een serie over B- en C-wapens 'Onderneming stille dood', even morbide als de namen van de strijdgassen en biologische wapens: verstikkende gassen (chloor, fosgeen), blaartrekkende (mosterdgas, lewisiet) en zenuwgassen (tabun, sarin) en dan pest, Q-koorts, papegaaienziekte, cholera, miltvuur...

Ervaring

Alleen met chemische middelen is tot dusver ervaring opgedaan op het slagveld. Het begon om precies te zijn op 22 april 1915, toen de Duitsers de Fransen bij Yperen met chloorgas bombardeerden: 5000 doden. In totaal 125.000 ton chemische middelen kostten 100.000 mensen het leven en verwondden 1.200.000 in die Eerste Wereldoorlog.

In de Tweede Wereldoorlog werd aan beide kanten veel aan research gedaan en geproduceerd, maar toepassing bleef achterwege (Een sprekend voorbeeld: in de haven van Bari (Italië) werd het Amerikaanse schip John Harvey tot zinken gebracht. Het had honderd ton mosterdgas aan boord, dat in zijn nog vloeibare vorm het water bedekte. Vier uur na de aanval stierf de eerste matroos...) Tussen de wereldoorlogen zijn strijdgassen gebruikt door de Italianen in Ethiopië; er na door de Egyptenaren in Jemen.

'Van de uitwerking van de biologische strijdmiddelen-op-grote-schaal kan men zich slechts een afschuwwekkende voorstelling maken. Het

zou gemakkelijker zijn deze wapens af te zweven dan de chemische, omdat ze militair gezien niet zo aantrekkelijk zouden zijn. Varieert de uitwerking van de laatste van enkele minuten tot uren, bij het opzettelijk verspreiden van ziektes gaan de incubatieperiodes (tijd tussen besmetting en uitbreken) spreken, die dagen kunnen bedragen.'

Van werkelijke verrassing zou dus geen sprake zijn. Bovendien wordt een argument aangedragen, dat ook voor nucleaire wapens opgaat: de (in ieder geval voor geruime tijd) ongeschiktheid van het op de vijand veroverde terrein. Het grote gevaar van de B-wapens schuilt echter in de voortgaande ontwikkeling: verfijning en uitbreiding van het assortiment. Genetische aantasting met B-wapens wordt nog tot de science fiction-sector gerekend, de mogelijkheden beneden dat niveau zijn al afschrikwekkend groot genoeg. Temeer daar doeltreffende afweermiddelen uitgesloten zijn.

Bescherming

Gasmaskers, speciale kleding of hermetisch afgesloten bunkers mogen veiligheid tegen C-wapens verschaffen, het is onmogelijk legers, laat staan volkeren te immuniseren tegen alle biologische wapens (lees: ziekten) waarmee een land zou kunnen worden aangevallen.

Het VN-rapport: 'Er bestaat in het algemeen gesproken geen beschermende behandeling *vooraf* tegen chemische aanvallen. Tegengiften (atropine bijv.) tegen zenuwgassen werken slechts wanneer toegediend binnen een half uur voor of kort na de aanval... De huid kan met verschillende zalven tegen de dampen van blaartrekkende gassen worden beschermd, maar die zijn niet bestand tegen vloeistoffen.'

'Vaccinatie is een van de nuttigste manieren om mensen voor 'natuurlijke' besmetting te behoeden en het is de enige manier om bacteriologische aanvallen het hoofd te bieden. De beschermende waarde van vaccins tegen pokken, geelzucht, difterie en andere ziekten is volledig erkend. Het is echter waarschijnlijk dat deze vaccins maar beperkte bescherming bieden tegen infectie via de luchtwegen door een *agens*, dat in grote hoeveelheden door een bacteriologisch wapen in de lucht wordt verspreid. Bovendien kunnen hele volken niet tegen alle mogelijke ziektes worden ingeënt.'

Blijft over fysieke bescherming, 'een muur tussen het lichaam en de chemische en bacteriologische stof', maar die is alleen zinvol wanneer voldoende tijd beschikbaar is tussen alarmering en het nemen van dergelijke beschermende maatregelen. Die tijd zal als regel ontbreken. Individuele bescherming bieden gasmaskers en speciale kledingstukken; collectieve: vaste of mobiele onderkomens. Chemische strijdmiddelen kunnen vrij snel worden vastgesteld, met biologische ligt dit veel moeilijker. 'De enige manier om micro-organismen te identificeren is normaal laboratoriumonderzoek. Veel van dergelijke methodes vergen wel twee tot vijf dagen, maar recente ontwikkelingen hebben deze tijd behoorlijk bekort... Desondanks is laboratoriumonderzoek van biologische agens nog een gecompliceerde en onbevredigende methode.'

Naast de ontwikkeling van de biologische strijdmiddelen is er de research naar antistoffen. Dr. Bartlema in een inleiding: 'Het alternatief om af te wachten en na een aanval zo snel moge-

een menselijker oorlog

'Gas is een wapen, dat den oorlog merkbaar kan vermenschelijken. Het zal niet aan alle lijden en vernieling een einde maken noch den oorlog afschaffen, evenmin als chloroform het lijden der mensen beëindigt of de chirurgie afgeschaft heeft. Maar wel zal het de verschrikkingen der oorlog verzachten, omdat zijn geweldige superioriteit als wapen boven lood en staal deze is, dat het wonden kan zonder te doden en wellicht ook zelfs ongevoelig zal maken zonder te wonden. Een leger door chemische actie te verlammen is stellig beter voor de menscheit dan het in stukken te laten springen... Dat het de macht bezit (óók) als een humaan oorlogsmiddel gebezigd te worden, blijft daarom (niet minder) zijn beste eigenschap.'

(Nieuwe geïllustreerde wereldgeschiedenis, bewerking dr. Jan Romein – 1931)

'Terwijl op het gebied van de nucleaire ontwapening vooruitgang wordt geboekt, is er een ander aspect van het ontwapeningsprobleem waaraan volgens mij de laatste jaren te weinig aandacht is besteed: de chemische en biologische wapens... Ook dit zijn wapens voor massale vernietiging, die universeel afschuw opwekken. In bepaalde opzichten kunnen zij zelfs gevaarlijker zijn dan kernwapens, omdat zij niet de geweldige uitgaven en het onderzoek vereisen die nucleaire wapens vragen.'

(Secretaris-generaal Oe Thant in zijn jaarverslag voor de VN – 1968)

lijk het gebruikte strijdmiddel te identificeren om dan passende maatregelen te nemen kan alleen worden verdedigd wanneer methoden voor effectieve opsporing en determinatie van strijdstoffen ter beschikking staan. De 'defensie-research' bijvoorbeeld van RVO/TNO (= Rijksverdedigingsorganisatie/Toegepast Natuurkundig Onderzoek) rekent het zich dan ook tot taak aan de ontwikkeling van deze methoden en technieken mee te werken.'

Van polemologische zijde is hiertegen aangevoerd dat dergelijk onderzoek de tegenstander alleen maar kan prikkelen nóg krachtiger wapens te ontwikkelen, waarmee de escalatie in volle gang zou komen (evenals in de zaak van de anti-raket raketten). Bovendien is het vooralsnog onmogelijk én de stof snel te identificeren én dan nog in massale hoeveelheden entstof te bereiden om epidemische verspreiding van een ziekte te voorkomen. En een belangrijk principieel punt is dat die 'defensie-research' zich grotendeels aan waarneming onttrekt, omdat het ook defensie-geheim is. Zou het om bescherming van de bevolging gaan, dan zou het ook onder een burgerlijke instantie moeten resorteren.

H. Jansen

Zenuwgas ligt al in gigantische hoeveelheden klaar. Hier wordt in een opslagplaats in Denver (Colorado) een routine-onderzoek naar lekken gedaan. Voor de buitendeuren van het gebouw open gaan moet een konijn een half uur tussen de containers blijven. Als hij het overleeft, is er niets aan de hand. Nog niet.

steekproeven uit het toneelrepertoire

Uit het lopende repertoire van het toneel blijkt wel duidelijk, dat de gezelschappen de grootste moeite hebben voor hun speelplan uit het internationale repertoire, waar we nog altijd in hoofdzaak op zijn aangewezen, een stuk te kiezen dat, al was het alleen maar om het verrassende van aanpak of problematiek, hand en voet heeft.

Er is bitter weinig aanbod. Als er al nieuwe stukken zijn openbaart zich een tekort aan vindingrijkheid bij auteurs, die eens blij hebben gegeven over fantasie en vormkracht te beschikken. Bovendien lijkt het wel of stukken in onze opgejaagde tijd veel sneller achterhaald zijn, dan mogelijkerwijs vroeger het geval was. Het sterkst blijkt dat bij de Zwitser Friedrich Dürrenmatt, die Strindbergs Dodendans naar zijn zeggen heeft ontdaan van 'het pluche'. Dat betekent, dat hij deze obsederende huwelijks-tragedie in harde hedendaagse taal heeft herschreven en dat hij een eigenzinnige draai aan de oorspronkelijke situatie heeft gegeven. De Haagse Comedie heeft er onder regie van Joris Diels een sterke voorstelling van gemaakt. Maar al noemt Dürrenmatt zijn stuk Play Strindberg, in dit spel wint Strindberg op alle punten. Dürrenmatt verdwijnt volkomen. Zijn spel is overbodig, want waar het fascineert, is dat aan de oorspronkelijke auteur te danken. Er is niets nieuws aan Dodendans toegevoegd, dat een dergelijke handige, virtueuse étude in dialoogschrijven rechtvaardigt.

Met de Oostduitse schrijver Peter Hacks, wiens stukken in de DDR niet gewenst zijn – zijn bewerking van De Vrede van Aristofanes, die in ons land door Centrum is gespeeld – ligt het anders. Het regime in de DDR wijst zijn stukken af; zij worden in de Bondsrepubliek gespeeld. Hacks, die in Oost-Berlijn leeft, houdt zijn vaardigheid en wellicht daarmee zijn onmiskenbaar talent in stand met bewerkingen van klassieke stof. Onder regie van Hagen Mueller-Stahl geeft Centrum nu voorstellingen van Hacks bewerking van het thema Amphitriton, dat al eeuwen lang dramaturgen heeft aangetrokken. Een amusant stuk, waarin zowel Jupiter, die Alkemene in de gedaante van haar echtgenoot Amphitriton verleidt, als Amphitriton en Alkemene precies weten hoe de kaarten liggen. En toch: jammer, dat Hacks geen eigen wegen kan gaan.

Jean Anouilh, die lange tijd heeft gezweven, is nu met zijn nieuwe stuk Le boulanger, la boulangère et le petit mitron (De bakker, de bakkersvrouw en het bakkersjong) door de Haagse Comedie gepresenteerd. Terecht, want dit gezelschap heeft nagenoeg het gehele oeuvre van deze Fransman in ons land bekend gemaakt. De kennismaking komt er op neer, dat van Anouilhs virtuositeit nog slechts handigheid over is. Zijn rancuneuze bitterheid, zijn idool van de belaagde, pure zuiverheid, gaan teloor in rommelige tafereeltjes met een infantiele, bewust zo gewilde benadering.

Een interessant aspect van de huidige toneelsituatie is, dat er gelegenheid is tot vergelijken. Verschillende gezelschappen kunnen het zelfde stuk spelen. Daardoor is het bijvoorbeeld mogelijk te ervaren hoe Centrum en de Haagse Comedie Edward Bonds 'Smalle weg naar het Noorden' interpreteren en Mart Crowley's 'Jongens onder elkaar'. Twee stukken, die, hoe verschillend ook, het aanzien dubbel en dwars waard zijn. Bond om zijn problematiek van de

macht, Crowley om zijn snap-shot van een homofielenfeestje.

Studio, dat op apengapen ligt nu Kees van Iersel uit de leiding gaat, heeft met 'De Nonnen' van de Cubaan Manet onder van Iersels regie, aangetoond, dat een modieus engagement desastreus is. Een allergebrekigst stuk, een – in zinloze travestie – slecht gespeeld en slecht geregisseerd weezinwekkend schouwspel.

En dan Watzlaf van de naar Londen uitgeweken Pool Slawomir Mrozek, de auteur van het door de Nederlandse Comedie gespeelde indrukwekkende stuk Tango en van enige vlijmscherpe één-acters. De Nederlandse Comedie heeft er onder regie van Heinz Engels een goed verlopende voorstelling van gemaakt, waarin Ellen Vogel tot voortreffelijke prestaties komt en Cor van Rijn in de titelrol een gevecht levert, dat net niet tot een overwinning leidt. Mrozek lijkt in de vrije wereld de kluts te zijn kwijt geraakt en dat draait uit op zevenenzeventig korte scènes vol dialectische gemeenplaatsen en een vage moraal over de onvindbare, onbereikbare vrijheid.

Tenslotte: Nederlandstalig toneel. Hugo Claus met zijn hoogst pretentieuze als 'volkstoneel' gecamoufleerd stuk Vrijdag, dat onder zijn eigen regie, dank zij het bewonderenswaardige spel van Elisabeth Andersen, Fons Rademakers en Paul Cammermans bij de Nederlandse Comedie een zo voortreffelijke voorstelling oplevert, dat het haast lijkt of zij met een even voortreffelijk stuk bezig zijn. Daar zit de verraderlijke kneep van de misleiding, die het toneel ook kan tweebrengen.

Nieuw Rotterdams Toneel heeft het debuut van de Nederlandse regisseur-acteur Eric Schneider als toneelschrijver mogelijk gemaakt door onder zijn regie diens eersteling 'Theodoor, een total loss' op het repertoire te nemen. Een toneelschrijver, die weet hoe dialogen geschreven moeten worden, die weet hoe toneelsituaties werken, maar die zich geen rekenschap heeft gegeven van het grondpatroon, waarop een toneelstuk, dat uiterlijk nog zo dicht bij het naturalisme staat, gebouwd moet worden. Het thema van de seksuele frustratie wordt op een wijze verwerkt, die blindheid voor het leven in zijn totaliteit verraadt en daardoor een onwaarschijnlijke indruk laat. Het gaat om drie seksueel gefrustreerde vrouwen, die ons worden voorgesteld als zusters, maar geen moment laten voelen, dat zij ook zusters zijn, dat zij tot één familie behoren. Wie enige verwantschap constateert, hetgeen merkwaardigerwijze in sommige beoordelingen is gebeurd, met Tsjechovs 'Drie Zusters' en haar verlangen naar Moskou heeft van Tsjechov tittel noch jota begrepen en stellig Schneiders niet gerealiseerde bedoelingen misverstaan. Niettemin een bewonderenswaardige prestatie in de eerste plaats van Lies Franken en een overdonderende monoloog – want dat is het stuk op de keper beschouwd – van Josefine van Gasten en een geparalyseerde figuur van Enny Meunier.

En dan: een bijzonder originele, met veel fantasie gedane avond poëzie-vertolking met verrassende toneelmiddelen. Een kostelijke voorstelling met toneelvondsten in dienst van de poëzie, zonder die poëzie te vermoorden. Bij de Nieuwe Comedie is Cor Stedelink onder de titel 'Dag stoel' naast de tafel gaan stoeien met poëzie en proza van de Vlaamse expressionist Paul van Ostayen (1896-1928) en het is een opluchting, een bevrijdende avond toneel geworden.

B. Stroman

nederlands onderwijs moet kiezen

Op 17 oktober 1969 hield prof. dr. Ph. J. Idenburg een inleiding op een studiedag van de Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs (SVO). Hij konkludeerde, dat het onderwijs in Nederland hopeloos achterloopt bij de maatschappelijke ontwikkelingen. Hij haalde daarbij een uitspraak aan van de toenmalige sekretaris van de Onderwijsraad, bij uitstek het adviserende lichaam van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen:

'Ieder mogelijk initiatief om de hervorming van ons onderwijs aan de orde te stellen wordt bij voorbaat verlamd'.

Het huidige onderwijs wordt gekenmerkt door een keurslijf van dwingende voorschriften, waarbij de mens eerder slachtoffer dan doel lijkt te zijn.

Iedere vorm van overheidsplanning ontbreekt. De onderwijsresearch in Nederland is versnipperd, te vrijblijvend, getuige de ruim 60 instellingen die aan onderwijsresearch doen. Als de uitkomsten nagegaan worden van de 296 projecten die in 1966 tot stand kwamen, is het verbazingwekkend met hoeveel energie en toewijding de onderzoekers zich geworpen hebben op onderwerpen, waarvan de betekenis voor het beleid gering is.

Zo kunnen we nog een tijdje doorgaan.

Typerend voor het onderwijsbeleid in Nederland was het verzoek van de staatssecretaris in 1968 aan de SVO om een nota over het zittenblijven, terwijl genoemde SVO er reeds op had gewezen dat er voldoende bekend was om een besluit tot afschaffing van het zittenblijven te rechtvaardigen, *mits* dit besluit een onderdeel zou zijn van een algehele vernieuwingsvisie!

Ook de Nieuwe Rotterdamse Courant heeft herhaaldelijk bijgedragen aan informatie over het onderwijs. Uit de NRC van 7-6-1969 halen wij:

Een gigantisch staatsbedrijf als het onderwijs in ons land, een bedrijf met enorme investeringen en honderdduizenden belanghebbenden, moet wel over een uitstekende directie beschikken. Daarnaast lijkt het wenselijk, dat die directie, zoals in elk groot bedrijf, van tijd tot tijd wordt gecontroleerd. Dat gebeurt weliswaar zo af en toe door de volksvertegenwoordiging, maar meestal niet eerder dan nadat er al iets is misgegaan. Ook de Onderwijsraad, waarvan de adviezen geheim zijn, is geen regulair controleorgaan, evenmin als de Raad van Leraren. Vooral op een tijdstip als dit, nu het hele miljardebudget op de helling is gezet, is het wel bijzonder gewenst dat de op het departement zetelende onderwijsmanagers scherp op de vingers worden gekeken. (...) Het moet toch eigenlijk niet mogelijk zijn dat een directie een beslissing neemt die door alle hogere bedrijfsfunctionarissen (i.e. Rectoren en leraren) onuitvoerbaar wordt geacht. (...) Men bedenkt allerlei methoden om de selectie te verfijnen, maar tegelijkertijd laat men overvolle klassen ontstaan van meer dan dertig leerlingen waardoor die selectie ernstig wordt bemoeilijkt (...)

In Zweden is er een duidelijk onderwijsbeleid op basis van politieke beslissingen, waarbij men er van uitgegaan is, dat richting en doel van het onderwijs niet door wetenschappelijke gegevens worden bepaald maar door een menselijke keuze. In Zweden is men de laboratoriumsfeer ontvlucht en heeft men een visie aangedurfd.

F. H. Speijers

stellingen en uitspraken

I Uit de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

Artikel 26. (1) Een ieder heeft recht op onderwijs, het onderwijs zal kosteloos zijn, althans wat het lager en beginonderwijs betreft. Het lager onderwijs zal verplicht zijn. Ambachtsonderwijs en beroepsopleiding zullen algemeen beschikbaar worden gesteld. Hoger onderwijs zal gelijkelijk openstaan voor een ieder die daartoe de begaafdheid bezit.

(2) Het onderwijs zal gericht zijn op de volle ontwikkeling van de menselijke persoonlijkheid en op de versterking van de eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Het zal het begrip, de verdraagzaamheid en de vriendschap onder alle naties, rassen of godsdienstige groepen bevorderen en het zal de werkzaamheden van de Verenigde Naties voor de handhaving van de vrede steunen.

(3) Aan de ouders komt in de eerste plaats het recht toe, de soort van opvoeding en onderwijs te kiezen, welke aan hun kinderen zal worden gegeven.

II Artikel 42 van de Mammoetwet (=Wet op het voortgezet onderwijs).

Het onderwijs bevordert de algehele ontwikkeling van de leerlingen door het doen verwerven van kennis, inzicht en vaardigheden en draagt bij tot hun vorming op grondslag van waarden, in de Nederlandse traditie met name door christendom en humanisme erkend. (Commentaar: zouden we dan als humanisten toch medeverantwoordelijk zijn voor een eventueel falen van het onderwijs?).

• De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens is in art. 26 in zoverre duidelijk, dat in ieder geval met 'volle ontwikkeling van de menselijke persoonlijkheid' méér bedoeld wordt dan alleen het bijbrengen van kennis, inzicht en vaardigheden.

De Mammoetwet is duidelijk wat betreft de nadruk op kennis, inzicht en vaardigheden. De vorming bungelt er zo'n beetje bij, en lijkt niet zo essentieel te zijn. Duidelijk is de Mammoetwet op dit punt in ieder geval niet.

• De Mammoetwet biedt in de praktijk slechts organisatorische verbeteringen; geen enkele wezenlijke vernieuwing van het onderwijs.

open brief aan het hoofdbestuur

Door de Verenigde Naties is 1970 uitgeroepen als onderwijsjaar. In Nederland achten wij de volgende onderwerpen verontrustend:

1. zittenblijven – klassensysteem
2. het onderwijspakket biedt te weinig keuze-mogelijkheden
3. het onderwijspakket is te weinig gericht op ontplooiing van uitdrukkingsmogelijkheden en sociale vaardigheden
4. een willekeur in de beoordeling

Ondergetekenden stellen voor om *nu*, in 1970 nog, in samenwerking met andere organisaties, alle publiciteitsmiddelen (VPRO?) te gebruiken om zoveel mogelijk aandacht te schenken aan bovenstaande punten.

Bovendien verzoeken wij het hoofdbestuur een visie te ontwikkelen om daarmee invloed te kunnen uitoefenen op het regeringsbeleid en politieke partijen.

Hier toe dient, naar onze mening

- op korte termijn door het HV een standpunt bepaald te worden
- op langere termijn een actieplan ontworpen te worden.

Misschien verdient het aanbeveling ons tot het basisonderwijs te beperken.

Mogelijke punten voor het ontwikkelen van een visie achten wij:

1. opheffing onderscheid kleuter- en lager onderwijs
2. aanvullend onderwijs voor kinderen uit taalarme milieus
3. opheffing klassensysteem, meer individueel onderwijs
4. herwaardering van het onderwijspakket ten gunste van persoonlijke ontplooiing
5. het betrekken van ouders bij het onderwijs.

Utrecht, 11 april 1970

(w.g.)

Mevr. A. J. v. Hulst-v. Dijk e.a.

reactie van HB

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond heeft de elders op deze pagina afgedrukte open brief besproken in zijn vergadering van 8 mei j.l. Algemeen was men het er over eens dat vanwege het verbond al in een groot aantal commissies op vele niveaus wordt deelgenomen aan de discussie over onderwijsvernieuwing. De humanistische wetenschappelijke stichting Socrates heeft er het afgelopen najaar nog een conferentie over gehouden. Aan een nieuwe commissie kan dus weinig behoefte bestaan.

Niettemin had men zoveel begrip voor de motieven van de schrijvers van de open brief dat een nieuw initiatief geboden leek. Het HB heeft daarom de stichting Socrates verzocht de mogelijkheid te onderzoeken een beroepenconferentie te organiseren met als mogelijk thema 'Anti-autoritaire opvoeding'. Nagegaan wordt of het mogelijk is deze conferentie in de gemeenschappen te begeleiden met een informatiemap over de crisis in het onderwijs, zodat humanisten in het hele land gedocumenteerd aan de discussie over het onderwijs kunnen deelnemen.

IK denk er ZO over

(De redactie behoudt zich het recht voor om brieven te bekorten)

Beginselverklaring

De 5 punten van onze beginselverklaring voldoen niet meer. Vijf maal worden wij gekonfronteerd met het Humanisme als het alleen zaligmakende voor de mens in een betere toekomst. Hierin mist men een duidelijke uitspraak van buitenkerkelijkheid enz.

Het Humanisme wordt in Van Dale's en Kramers woordenboeken omschreven als een moderne stroming van buitenkerkelijken, die een geestelijke vernieuwing nastreeft. Kan het nu zijn, dat men met deze geestelijke stroming te veel is gaan filosoferen (zie de Humanistiek van prof. Van Praag en van vele vooraanstaande leden) en te weinig aandacht heeft kunnen opbrengen voor de meer rationele verbondenheden? Vandaar dat ik de aandacht vraag voor een nieuw ontwerp Beginselverklaring, waarin tevens ons doel ligt ingesloten:

1. Het HV stelt zich buiten enig kerkelijk verband en wil steun geven aan een ieder die niet gelooft aan een z.g. goddelijke openbaring.
2. Het HV, konstatende de steeds afnemende invloed van kerk en godsdienst op mens en maatschappij, stelt het als doel de morele, de ethische en geestelijke waarden, welke door toenemende onverschilligheid en ongeloof dreigen onder te gaan, te steunen en te bevorderen.
3. Het HV, overtuigd zijnde, dat het bij een revolutie en een buitenlandse oorlog geen partij kan kiezen, keert zich wel bij een gewapend conflict tegen het gebruik van kern-, chemische, biologische en bacteriologische wapens en tegen alle misdaden gericht tegen niet-combattanten.
4. Het HV zoekt samenwerking met elke niet-politieke groepering, die bereid is steun te geven aan elke geweldloze strijd tegen bijgeloof, onrecht, misdaad, oorlog, oorlogs-voorbereiding en valse volksvoorlichting.

W. Walop, Rotterdam

Kleur bekennen

Met veel instemmend geknik heb ik het artikel van de heer Neervoort (M. & W. - 7) gelezen, gelukkig komt er een steeds duidelijker discussie op gang nog voor dat het h.v. bijna uitgestorven is. Bij de suggestie aan het eind van het artikel zijn echter m'n haren even overeind gekomen. Want wat wordt nu als oplossing voorgesteld: een andere structuur! Hiermee wordt vakkundig om het laatste heilige huisje heen gewandeld nl.: de humanisten zelf. Als we de 'kritische blik' nog even verder verruimen dan zullen we toe moeten geven dat we als leden lieve burgers zijn die graag af en toe op een zondagmorgen deze wereld eens wat nader beschouwen.

Echter: stellingname en daadwerkelijke acties dat gaat ons te ver. Dat is ongenueanceerd gedoe. Per gemeenschap zijn er enkelen die dat willen maar we willen zowel de kool als de geit sparen en dus gebeurt er niet veel. Alle maatschappelijke problematiek wordt naar de politieke partijen verwezen.

Er komen gelukkig steeds meer mensen die het hiermee niet eens zijn en daarom ben ik (nog) lid van het h.v. en bestuurslid h.j.s. Mijn lid-

maatschap van de gemeenschap Deventer heb ik opgezegd omdat ik geen lid wil zijn van een afdeling die alleen vrijblijvend wil babbelen. Voor maatschappelijke stellingname word je naar de lokale politieke afdelingen verwezen. Zo'n afdelingsbestuur kon er ook weinig aan doen. Als van 304 leden zo'n 18(!) mensen op de jaarlijkse algemene ledenvergadering verschijnt en in een discussie blijkt dat 1 à 2 mensen de kant van het geëngageerde humanisme op wil, dan kan het bestuur hoogstens deze paar mensen steun toezeggen. Maar daar heb je weinig aan want wat willen die andere 95% van de leden? Hoever gaat hun tolerantie? Wat wil deze zwijgende meerderheid die nooit op een a.l.v. verschijnt of op een regionale discussiedag? Al heb je een prachtbestuur met vakkracht, als er in de leden niets zit dan komt er ook niets uit. Deze 'armoe' is volgens mij essentieel voor de hele problematiek binnen de gemeenschappen. Het heeft geen zin te gaan decentraliseren zonder uit te maken wat we met dit h.v. willen. We moeten eerst kleur bekennen, geen V.V.D.- of P.v.d.A.-kleur, maar of we tevreden zijn met deze wereld (met hier en daar een foutje) of dat we vinden dat we leven in een wereld met zeer veel onmenselijke rotzooi, die broodnodig een actieve stellingname en aanpak nodig heeft.

Cor van Maanen, Deventer

Hinderlijk II

Met de heer Lind (M en W no. 8) ben ook ik teleurgesteld over de 'korte principiële mening' van onze ondervoorzitter Spigt over de film 'Zoon des Mensen'. Zoals de heer Spigt schrijft is het 'ziekelyk om het leed dat bij het leven hoort, primitief af te wentelen op één man.' Maar... hier handelde de film beslist niet over. De film gaf het verhaal over Jezus van Nazareth vrij objectief, zonder zulk een kerkelijke 'hineininterpretatie'.

Voor ongodsdienstige, maar wel religieuze humanisten is dit verhaal beslist niet zinloos. Immers, nog dagelijks wordt de zich in de mens manifesterende Christus-idee opnieuw gekruisigd op velerlei gebieden. Niet alleen bewust, ook onbewust. Niet alleen figuurlijk, maar ook letterlijk. De methoden kunnen daarbij vaak zeer wrede zijn. In de afgelopen oorlog (dus nog maar 25 jaar geleden) hebben de joden collectief een wellicht grovere wredeheid ondergaan, dan de gekruisigde jood Jezus, ruim 1900 jaar geleden.

Als religieus humanist vind ik het hinderlijk (en dit is zwak uitgedrukt) dat een atheïst (zo noemt de heer Spigt zichzelf) zich het recht aanmatigt, als spreekbuis te fungeren voor alle humanisten van het H.V., dus ook voor die humanisten die zich in het leven meer esoterisch dan exoterisch oriënteren.

De te kleine aanwas van het H.V.-ledental zou wel eens verklaard kunnen worden met dergelijke eenzijdig atheïstische uitlatingen van H.V.-hoofdbestuursleden. Als deze zich hiervoor de moeite zouden getroosten (en dat zijn zij m.i. verplicht), dan zouden zij best enkele humanisten kunnen vinden in esoterische zaken beter op de hoogte zijn dan zijzelf.

B. COOL, Heelsum

Uitlui - Inlui

Twee namen die u daar iedere veertien dagen kon vinden zijn van de voorpagina van Mens en Wereld verdwenen. Mevr. M. Rood-de Boer en de heer H. Mozes hebben hun plaats in de redactieraad ter beschikking gesteld. Inmiddels zijn als nieuwe leden verwelkomd mevr. P. Hienekamp en de heer H. Wiedeman.

Mevrouw Rood had al lang geleden aangekondigd dat zij wilde aftreden, omdat haar man tot algemeen voorzitter van het verbond werd gekozen. Toenemende werkzaamheden in haar vele andere functies hebben tenslotte de doorslag gegeven. Wij betreuren haar vertrek, want zij heeft met haar bijdragen, suggesties en kritische begeleiding veel betekend voor Mens en Wereld. Haar scherpe oog voor onjuistheden, kennis van zaken en bekwaamheden zullen wij missen.

Gelukkig bleek mevrouw Pien Hienekamp bereid de open plaats te bezetten. Mevrouw Hienekamp is door werk als gespreksleidster bij vele humanisten en andere buitenkerkelijken geen onbekende.

De heer Mozes heeft zijn lidmaatschap van de redactieraad om formele redenen beëindigd. Mens en Wereld wordt sinds kort uitgegeven door de stichting De Humanistische Pers, een werkstichting van het HV. De heer Mozes heeft in het bestuur daarvan zitting als secretaris. Het leek wenselijk de taak van adviseur van de redacteur en bestuurslid van de uitgeverij van Mens en Wereld niet te combineren. Hoewel wij zijn waardevolle discussiebijdrage in de redactieraad dus moeten missen, blijft hij in een andere functie zich gelukkig met Mens en Wereld bezighouden.

Zijn opvolger is Hans Wiedeman, in de federatie Amsterdam bekend en berucht als de vernieuwer van het blad Loopmare. De heer Wiedeman is ook redacteur van Plug, Amsterdamse maandkrant voor houders van het Cultureel Jeugd Paspoort. Zijn officiële functie is zoiets als 'ambtenaar bijzondere activiteiten van het bureau jeugdzaken' maar achter deze streng klinkende formule gaat niets anders schuil dan bemoeienis met het langharig / werkschuw / bezettend / stakend / jeugdig tuig. Men zij dus gewaarschuwd! (cv)

Kom maar op met die mening!

Moet het verbond weer de groep 'onruststokers' worden die het vlak na zijn oprichting was? Hoe mondig zijn de leden van het Humanistisch Verbond?

Er zijn nog talloze vragen méér die op de voorgaande discussiebijeenkomsten in Assen, Deventer, Utrecht en Amsterdam zijn gesteld.

Er is levendig over gepraat. In Amsterdam vlogen de vonken er bijna af. Er is iets gaande in het Humanistisch Verbond.

De laatste twee in de reeks discussiedagen door het hele land, worden gehouden in

EINDHOVEN - 23 mei in Philips Ontspanningscentrum en in
ROTTERDAM - 30 mei in het Groothandelsgebouw.

Aanvang op beide dagen 13 uur. Ook niet-leden van het Humanistisch Verbond zijn welkom.

Zeg het ze maar eens in het gezicht! (misschien krijgt u van anderen de volle lading terug)

deventer

Stichting Bejaardentehuis 'Humanitas'

In dit moderne – in 1965 geopende – verzorgingstehuis met 252 bewoners, een ziekenafdeling voor 26 patiënten en 60 personeelsleden vacceert de funktie van

directeur

Taak:

het – in samenwerking met het stichtingsbestuur – exploiteren en beheren van het tehuis.

het ontwikkelen van initiatieven en het doen van voorstellen aan het bestuur omtrent een optimaal funktioneren van het tehuis.

Kandidaten dienen:

- een middelbare opleiding te hebben genoten, zo mogelijk aangevuld met gerichte vakstudie.
- te beschikken over organisatorische en leidinggevende kwaliteiten en in staat te zijn goede contacten te onderhouden met naaste medewerkers en bewoners.
- bij voorkeur ervaring te hebben opgedaan in een soortgelijke funktie.
- bereid te zijn zich te onderwerpen aan een psychologisch onderzoek.

Benoeming vindt plaats tegen een bruto maandsalaris, dat afhankelijk van ervaring en bekwaamheid, varieert van f 1.636,- tot f 2.155,-.

Gunstige secundaire arbeidsvoorwaarden, waaronder een goede pensioenverzekering.

Brieven met uitvoerige inlichtingen, referentieadressen en een recente pasfoto te richten aan de secretaris B. Groothuis, IJsselkade 40 te Deventer.

ANNONCES

Wed., 61 jr., repr. fin. onafh., tel. en auto aanw., z.k.m. besch. heer, goed mil., veelz. bel., ev. wk-endsvak. Brieven onder nr. 19 M. & W.

Weduwe, 65 jaar, wonende in Den Haag, zoekt kennismaking met heer tot 68 jaar, voor vrije tijd besteding en vakantie. Geen huwelijk. Brieven onder nr. 20 adm. Mens en Wereld.

h_v

De Humanistische Stichting voor de Geestelijke Volksgezondheid roept sollicitanten op voor de half-time funktie van

wetenschappelijk medewerker

verbonden aan de Technische Hogeschool in Twente (centrale interafdeling Filosofie).

De taak van deze funktionaris zal liggen op het terrein van studie en vorming. Ook dient hij te funktioneren als geestelijk raadsman vanwege het Humanistisch Verbond.

Vereisten:
akademische graad
humanistische gezindheid

De aanstelling geschiedt door het Bestuur van de Technische Hogeschool Twente op voordracht van de Stichting.

Salaris: afhankelijk van leeftijd en ervaring.

Sollicitaties te richten aan de sekretaris van de Humanistische Stichting voor de Geestelijke Volksgezondheid. Postbus 114, Utrecht.

Voor verdere inlichtingen kan men zich wenden tot de direkteur van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht. Tel (030) 24641.

h_v

een leuke baan

hebben wij voor een jonge vrouw die representatief is en niet verlegen, want zij moet mensen kunnen ontvangen en informeren;

die goed kan corresponderen, want ze moet zelfstandig correspondentie behandelen;

die initiatief heeft, want ze moet helpen ideeën te ontwikkelen;

die kantoorervaring heeft, want er zijn aan deze funktie administratieve werkzaamheden verbonden.

Gedacht wordt aan iemand van 23 jaar of ouder, met diploma M.M.S. of daarmee gelijkwaardige opleiding.

Belangstelling voor literatuur in het algemeen en humanistische publicaties in het bijzonder is noodzakelijk om de voorlichtende taak goed te vervullen.

Salaris in overeenstemming met opleiding, ervaring en leeftijd. Daarnaast 3½ week vakantie en 6% vakantietoeslag. Goede sociale voorzieningen.

Schriftelijke sollicitaties te richten aan de directeur van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, postbus 114, Utrecht.

Voor nadere inlichtingen: telefoon (030) 24641, toestel 13. Persoonlijk bezoek alleen na afspraak.